בס"ד

קרבן פסח ב' – שיעור כללי – דף מקורות

<u>מקורות מהפעם הקודמת שנעסוק בהם בשיעור זה</u> (אין צורך לחזור למי שכבר למד אותם):

- פסחים עו ע"ב: 'משנה: חמשה...אלא לאכילה'; רש"י, שם, ד"ה 'שמתחילתו לא בא אלא לאכילה'.
- רמב"ם, ספר המצוות, מ"ע, מצוה נ"ה-נ"ו [מובא להלן].
- צל"ח, ביצה יט ע"ב, באד"ה: 'ומדי עסקי בזה...שיברך עלה' [מובא להלן].
- ספר המצוות, מצות עשה, פט [מובא להלן]; השגות הרמב"ן על המצות, מנין מצות עשה, מצות ששכח הרמב"ם מצוה א' [מובא להלן].
- שו"ת בית הלוי, ח"א סימן ב', אד"ה: 'דהרי...ראי' נכונה' [מובא להלן].
- נזיר כג ע"א: 'אמר רבי יוחנן...מיהא קא עביד'; תוס', פסחים קז ע"ב, ד"ה 'דילמא'; הוריות י ע"ב: 'אמר רבי יוחנן...מי לא קאכיל'.

<u>מקורות חדשים לשיעור זה</u>:

- זבחים צט ע"ב: 'ואינו חולק לאכול...כדי נסביה'; תוס', שם, ד"ה 'אמר רב חסדא'.
- פסחים סא ע"א: 'שחטו קודם חצות...ואם נזרק כשר'.
- ברכות ט ע"אף 'הקטר חלבים וכו'...עד מועד צאתך ממצרים'; אור שמח על הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה א [מובא להלן].
- הל' קרבן פסח פ"א ה"ג [מובא להלן],
- פסחים סא ע"א: 'משנה שחטו...גמ': תנו רבנן...איתקש אוכלין למנוייו'; רש"י, שם, ד"ה 'שלא לאוכליו'; תוס', שם, ד"ה 'שחטו'.
- פסחים ס ע"ב – סא ע"א: 'איבעיא להו...בעלים בזמנו ופסול'; קובץ שיעורים א', פסחים ס', סעיף ר"ח [מובא להלן].
- משנה, זבחים א,א,ג [מובא להלן]; פיהמ"ש לרמב"ם, שם, א,א [מובא להלן].
- ירושלמי פסחים פ"ה ה"ב: 'מנין שהוא...יותר מן החטאת' [מובא להלן].
- רמב"ם, הל' פסולי המוקדשין פרק טו, הל' יא' [מובא להלן]; אור שמח, הל' פסולי המוקדשין, פט"ו הי"א [מובא להלן]; רש"ר הירש דברים פרק טז, פס' ב'.

מקורות מלאים

<u>רמב"ם, ספר המצוות, מ"ע</u>

<u>מצוה נה</u> - היא שצונו לשחוט שה הפסח ביום ארבעה עשר בניסן והוא אמרו ית' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים ומי שעובר על צווי זה ולא יקריבהו בזמנו במזיד חייב כרת בין איש בין אשה כי כבר התבאר בגמרא פסחים שפסח ראשון חובה לנשים ודוחה את השבת כלומר הקרבתו בארבעה עשר שחל להיות בשבת כמו כל איש ואיש מישראל ולשון התורה בחיוב הכרת בו הוא אמרו והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה ובתחלת כריתות כשמנו המצות שיתחייב העובר עליהן כרת והם כלם מצות לא תעשה אמרו והפסח

והמילה במצות עשה וכבר זכרנו זה בהקדמה והנה התבארו משפטי מצוה זו בפסחים:

<u>מצוה נו</u> - היא שצונו לאכול כבש הפסח בליל חמשה עשר מניסן בתנאיו הנזכרים והוא שיהיה צלי ושיאכל בבית אחד ושיאכל עם מצה ומרור והוא אמרו ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר למה תמנה אכילת פסח מצה ומרור מצוה אחת ולא תמנה אותם שלש מצות ושתהיה אכילת מצה מצוה ואכילת מרור מצוה ואכילת פסח מצוה אשיבנו אמנם היות אכילת מצה מצוה בפני עצמה הוא אמת כמו שנבאר וכן אכילת הפסח מצוה בפני עצמה אמת כמו שזכרנו אבל המרור הוא נגרר לאכילת פסח ואינו נמנה מצוה בפני עצמה וראיה לדבר שבשר הפסח יאכל לקיום המצוה יהיה עמו המרור או לא יהיה והמרור לא יאכל אלא עם בשר הפסח לאמרו על מרורים יאכלוהו ואילו אכל מרור מבלי בשר לא עשה כלום ולא נאמר כבר קיים מצוה אחת והיא אכילת מרור ולשון מכילתא צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו מגיד הכתוב שמצות הפסח צלי מצה ומרור כלומר שהמצוה היא קיבוץ אלה ושם אמרו מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתן בפסח תלמוד לומר יאכלוהו כלומר הבשר לבדו יכול כשם שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאים י"ח בפסח כך אם אין להם פסח יוצאין י"ח במצה ומרור תלמוד לומר יאכלוהו ושם אמרו יאכלוהו מכאן אמרו חכמים שהפסח נאכל אכילת שובע ואין מצה ומרור נאכלין אכילת שובע לפי שעיקר המצוה אכילת בשר כמו שאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה והמרור נגרר אחר בשר הפסח וחיוביו כמו שיתבאר מלשונות אלו למי שיבינם והראיה הברורה השרש שבאר בו התלמוד והוא אמרם פסחים מרור בזמן הזה דרבנן כי מן התורה אין חובה לאכלו בפני עצמו ואמנם יאכל עם בשר הפסח והיא ראיה ברורה שהוא מן הדברים הנגררין אחר המצוה לא שאכילתו מצוה בפני עצמה ומשפטי מצוה זו גם כן מבוארים במסכת פסחים:

<u>צל"ח, ביצה יט ע"ב, באד"ה: 'ומדי עסקי בזה...שיברך עלה'</u>

ומדי עסקי בזה נפל במחשבתי לחקור אם יש מצות עשה באכילת קדשים קלים כלל, ובתוספות זבחים דף צ"ז ע"ב ד"ה ניתי עשה משמע משטחיות דבריהם שאף בשלמים יש מצות עשה באכילתן ושייך בו תיתי עשה וידחה ל"ת. אבל כאשר דקדקתי בדברי רבינו הגדול משמע שאין מצות עשה באכילת קדשים קלים (זולתי בקרבן פסח שודאי אכילתו מצות עשה ועיקרו לאכילה בא), הן בדבריו בפרק עשירי ממעשה הקרבנות הלכה א' שכתב אכילת חטאת ואשם מצות עשה וכו' וה"ה לשאר קדשים שאוכלים אותם הכהנים אכילתן מצוה עכ"ל, א"כ משמע להדיא קדשים קלים שנאכלים לכל אדם אין מצות עשה באכילתן ואפילו המורם מהם ג"כ אינו נאכל לכהנים לחוד אלא גם לנשיהם ולעבדיהם:

אבל בקרבן פסח כתב בפירוש בריש פ"ח מהלכות ק"פ אכילת הפסח מצות עשה. וכן מוכח עוד מדבריו בראש הלכות מעשה הקרבנות כאשר חישב כ"ג מצות שבהם כתב מצוה ז' שיאכלו הכהנים בשר קדשי קדשים במקדש ושוב לא ביאר כלל מצות עשה באכילת קדשים הרי שאין באכילת קדשים קלים מצות עשה. ובמס' פסחים דף ע"ב ע"ב דאמר ואלא רבי יהושע דתרומה כו' משמע דאכילת תרומה היא מצוה, וברמב"ם בריש הלכה תרומה כשחישב כל המצות שבהלכה זו לא מצאתי כלל שימנה אכילת תרומה למצות עשה. וראיתי ברמב"ם סוף הל' תרומות שכתב כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו המאכל ואח"כ מברך אקב"ו לאכול תרומה, וכתב הכ"מ מאחר שאכילת תרומה מצוה פשיטא שיברך עלה.

<u>ספר המצוות, מצות עשה, פט</u>

היא שצוה את הכהנים לאכול בשר קדשים כלומר החטאת והאשם שהם קדשי הקדשים והוא אמרו ואכלו אותם אשר כפר בהם ולשון ספרא מנין שאכילת קדשים כפרה לישראל תלמוד לומר ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליכם הא כיצד כהנים אוכלים וישראל מתכפרין ומתנאי מצוה זו שזאת האכילה שהיא מצוה אמנם תהיה ליום ולילה עד חצות ואחר כך תאסר אכילת החטאת ההיא או האשם אמנם תהיה אכילתם מצוה בזמן המוגבל ומבואר הוא שמצוה זו מיוחדת בזכרי הכהנים ואין נשים חייבות בה כי קדשי הקדשים שבא בהם זה הכתוב לא תאכלנה אותם הנשים אמנם שאר הקדשים כלומר קדשים קלים הנה הם יאכלו לשני ימים ולילה אחד זולתי תודה ואיל נזיר שהם ליום ולילה עד חצות ואף על פי שהם קדשים קלים ותאכלנה הנשים גם כן אלו הקדשים קלים ואכילתם גם כן היא נגררת אחר המצוה וכן גם כן תרומה הנה אכילתה נגררת אחר המצוה אבל אין אכילת הקדשים קלים ותרומה כמו אכילת בשר חטאת ואשם כי אכילת הבשר הזה מן החטאת ואשם בו תשלם כפרת המתכפר כמו שבארו ובו בא לשון הצווי באכילה מה שלא בא לא בקדשים קלים ולא בתרומה ולפיכך היא נגררת אחר המצוה

והאוכל אותה עושה מצוה ולשון ספרא עבודת מתנה אתן את כהונתכם לעשות אכילת קדשים בגבולים כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש במקדש מקדש ידיו ואח"כ עובד אף אכילת קדשים בגבולין מקדש ידיו ואח"כ אוכל וכבר התבארו דיני מצוה זו במקומות מזבחים

<u>השגות הרמב"ן על המצות, מנין מצות עשה, מצות ששכח הרמב"ם מצוה א'</u>
[...] ועוד שזו באמת מצוה קבועה. ובגמרא פסחים אמרו, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב, יאמר שמקריב לאחר תמיד של בין הערבים כדי שיאכל בקדשים. והקשו עליו, מכדי האי עשה [והאי עשה, מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה]. נתבאר כי אכילת הקדשים לבעלים ולראוי לאוכלן עשה, וכמו שהוא עשה לכהנים בחטאות ואשמות כך הוא לבעלים בחלק הראוי להם, וכבר זכרה בעל ההלכות, אמר "לאכול קדשים ומעשר שני בירושלם". והנראה שהם נמנות שתים.

<u>שו"ת בית הלוי, ח"א סימן ב', אד"ה: 'דהרי...ראי' נכונה'</u>
דהרי ודאי נראה דבמצות אכילת קדשים לא בעינן שיהי' דוקא כזית. וראי' לזה מהא דאיתא בפסחים דף ג' ע"ב גבי חילוק לחם הפנים שהי' מגיע להם כפול הרי דבמצות אכילת קדשים לא בעינן כזית. שוב מצאתי בספר דורש לציון דרוש א' (ד"ה כל) שחקר במצות אכילת קדשים אי בעי כזית והביא להך דהגיעני כפול ודחק א"ע לדחוקה. ולדידי נראה ברור דלא בעי כזית והחילוק שיש בין מצות אכילת קדשים למצות אכילת פסח דבעי דוקא כזית נראה פשוט. דבפסח ומצה הוי החיוב על האדם דהוא מחוייב לאכול פסח ומש"ה אם אכל פחות מכזית לא שמי' אכילה והוי כלא אכל פסח. אבל מצות אכילת קדשים הא לא הוי המצוה כלל על אדם מיוחד דהא לא הוי חיובא אקרקפתא דגברא רק המצוה דבשר קדשים יהיו נאכלין ומי שיש לו בשר קודש הרשות בידו ליתנו לאחר לאכלו וג"כ מקויים מצוה זו וא"כ הרי גם באכל כל אחד פחות מכזית מ"מ הא הקדשים נתאכלו. ובחילוק זה מיושב לנו דברי הרמב"ם במנין המצות דבקרבן פסח מנה שחיטתו ואכילתו לשתי מצות (מצוה נ"ה, נ"ו) ובחטאת מנה הכל במצוה אחת (מצוה פ"ט), והקשה במעייני החכמה דמה בין זה לזה. ובדברינו יובן היטב דבכל הקרבנות לא הוי המצוה רק שיהי' הקרבן נאכל ולא על האדם ומ"ה הוי אכילתו פרט אחד ממצות שבאותו קרבן וכמו הקטרת אימורין דאינו נחשב למצוה אחרת בפני עצמו אבל בפסח הוי החיוב על האדם ולא שייך כלל לעשיית הקרבן ומש"ה הוי ב' מצות. ומשום הכי בכל הקרבנות לא בעינן כזית והראי' מהא דהגיעני כפול הוי ראי' נכונה.

<u>בית הלוי, ח"ג סימן נא', סעיף ד'</u>
המל"מ בהלכות יסודי התורה (פ"ה ה"ח סוד"ה יש לחקור) נסתפק באכילת מצוה אם יוצא בו שלא כדרך אכילתן. ולכאורה נראה דהרי במס' מנחות דף צ"ט ע"ב אמרו והבבליים אוכלין אותו כשהוא חי והרי בפסחים דף כ"ד ע"ב איתא דחלב חי הוא שלא כדרך הנאתן. ודוחק לחלק בין חלב חי לבשר חי הרי דגם שלא כדרך אכילתן הוא מצוה. אמנם לפי מה שכתבנו דמצות אכילת קדשים א"צ כזית כיון שהמצוה אינו חוב על גוף האדם רק המצוה על הקרבן שיהיה נאכל וי"ל דמשו"ה ג"כ מהני שלא כדרך אכילתן דהרי נאכל הקרבן ועיי' בתוס' שבועות דף כ"ב ע"ב (ד"ה אהתירא קמשבע) דשלא כדרך אכילתן גריעי מחצי שיעור, וא"כ אין מזה ראיה למצות אכילת מצה וכדומה דצריך כזית דוקא.

<u>אור שמח על הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה א</u>
מצות עשה כו' לאכול מצה בליל ט"ו שנאמר בערב תאכלו מצות כו' ומצותה כל הלילה:
הנה נחלקו בזה רבוותא קדמאי הרי"ף והרא"ש וגדולי בעלי התוספות באור זרוע פסקו דמצותה כל הלילה. ודא ברור דכיון דמספקא לן אם ישאל אדם איך לעשות אם עבר חצות דצריך לאכול מצה מספק וכיון דמספקא לן הלא שיטת רובא דרבוותא דהעושה מצוה מה"ת מספק חייב לברך ועיין ביאור הגר"א סימן תרפ"ח. ולכן יש לסמוך על כולהו רבוותא דפסקו דמצותה כל הלילה דהלכה כר"ע מחבירו ולשון הגמרא לראב"ע מורה ג"כ דאין הלכה כמותו ועל כל כוס צריך לברך דהשתא דמספק מחויב לומר הגדה תו אסח דעתיה וכיון דחייב לאכול כזית מצה מספק תו חייב במרור וד' כוסות דרבנן חייבינהו בזה כ"ז שמחויב במצה ודו"ק. ודלא כאחרונים שפסקו להיפך. ובפרט דאיכא חזקת חיוב ולא נפטר כמו בספק קרא ק"ש אמנם כאן הוי ספיקא דדינא ולא שייך חזקה:
אולם נתבונן בהא דאמר פרק קמא דברכות דף ט' ר' אליעזר אומר בערב אתה זובח וכבוא השמש אתה אוכל מועד צאתך ממצרים אתה שורף. וזה פלא דהא אין

שורפין קדשים ביום טוב. ופירש רש"י כלומר בבוקר הוא נותר שהגיע זמן שריפה כו' וכמה דחוק טובא כיון דנאסר באכילה מחצות תו מאי הוסיף זמן אור הבוקר מאי נפקא מינא שאינו נשרף מחמת לילה או שאינו נשרף מחמת יום טוב. וכן קשה טובא לראב"ע דאמר לא תותירו ממנו עד בוקר והנותר ממנו עד בוקר וצ"ל לא תעשו דבר שיבוא לידי נותר עד הבוקר. וזה דחוק טובא:
לכן נראה לנו לפרש כך דהנה קרבן פסח חלוק בדינו מדין כל הקרבנות דכל קרבנות מצוה לאוכלן אבל אינה מצוה על הקרקפתא דגברי אלא שיהיו נאכלין ולא יבאו לידי נותר אבל הפסח מצוה שכל אחד יאכל כזית ואם אינו אוכל כזית אינו ראוי להימנות על הפסח וצריך להאכל במצה ומרור. ופסח מצרים היה בו עוד דינים שנאכל בחפזון, ואם כן גלי קרא דאינו נאכל בדין תורת פסח רק עד חצות אבל אחר חצות נאכל עד הבוקר אבל לא בתורת פסח שעיקרו אינו אלא לאכילה, רק כמו תודה ושלמים וכיוצא בזה ואם נאכל אחר חצות בטל מצות אכילת פסח והוי כשאר קרבן הנאכל שאין מצוה בבעלים דוקא אלא שיאכל מי שהוא מבני החבורה ולזה מועיל הגז"ש שזה פרט מפרטי הפסח, אבל קרא אמר שלא תותירו ממנו עד בוקר דעד הבוקר יכול לאכול כל הלילה כמו תודה וזמן שריפה חל כשיגיע זמן בוקר שאז אינו נאכל כלל ולכן מועד צאתך ממצרים אתה שורף פירוש שאז אינו נאכל כלל ונקרא נותר והאוכלו בכרת וכן אם יחשוב אדם לאוכלו אחר חצות אינו מתפגל כיון דזמן אכילה כקרבן אחר אית ליה עד הבוקר ורק אם מחשב לאוכלו אחר אור הבוקר הוי פיגול. וזה נכון. וזו הסברא מוכרחת טובא בהא דאמר בסוגיין האי הזה מאי עביד ליה כו' סד"א הואיל ופסח קדשים קלים כו' אף פסח אוקי לילות במקום ימים ויהא נאכל לשני לילות ויום אחד כתב רחמנא הזה. והא כתיב ואכלו הבשר בלילה להורות דאינו נאכל ביום כמו קדשים ואיך ס"ד שיהא נאכל ביום וכבר נדחקו רבוותא רש"י ורשב"ם בזה דרש"י פירש דלאו דיהא נאכל ביום אלא בלילה הבאה אחריו. וזה אין סברא כלל דאיך דמי לשלמים ואיפה מצאנו דבר שנאכל ונדחה חזר ונאכל ול"ל קרא להכי ורשב"ם פירש דהו"א דבלילה ויום הבא אחריו נאכל אבל לא ביום זביחתו. והא קרא סתמא כתיב ואכלו הבשר בלילה וממעט שלא יהא נאכל ביום. ולסברתינו הנ"ל א"ש טובא. דמדין פסח שיהא נאכל בלילה אבל סד"א דהוי כמו שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד ואם עבר הלילה אין החיוב אקרקפתא דגברי שיאכלו כזית רק הוי כמו כל קרבן והוא נאכל שני לילות ויום אחד לכן כתב קרא ואכלו הבשר בלילה הזה למעט דווקא בלילה הזה הוא נאכל אבל ביום אינו נאכל כלל ונעשה נותר.

<u>הל' קרבן פסח פ"א ה"ג</u>
אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כשאר הקדשים, אף בשעת היתר במות לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד.

<u>קובץ שיעורים א', פסחים ס', סעיף ר"ח</u>
רח: דף ס': איבעי להו, פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים מהו שינוי בעלים כשינוי קודש דמי, או לא, והנה הא דשינוי קודש מכשיר הפסח שלא בזמנו לכאורה הטעם משום דנעקר מפסח ע"י מחשבתו והוי מותר פסח דהוא שלמים, אבל שינוי בעלים אינו עוקרו משם פסח, ולמה יוכשר ע"י שינוי בעלים וצ"ל דהא דנעקר מפסח ע"י שינוי קודש, הטעם הוא, משום דשינוי קודש פסול בפסח בזמנו, וכיון דנפסל ע"י שינוי, נעקר מפסח משום פסולוף, והטעם הזה שייך גם בשינוי בעלים, אבל לפי"ז תיקשי מאי קא מיבעי להו שם בסוגיא, בשחטו שלא בזמנו לשמו ושלא לשמו הא כיון דבמחשבה כזו נפסל בזמנו, ע"כ נעקר מפסח, וצ"ל, דאיבעיא קאי למסקנת הגמ', דשינוי בעלים לא חשיב עקירה, אע"ג שפוסלו בזמנו, כמ"ש תוס' ד"ה, נעשה כמי שאין לו בעלים, ולפי"ז, הא דשינוי קודש מכשירו שלא בזמנו, אין הטעם משום הפסול, אלא משום דעוקרו ע"י מחשבתו, ושפיר איבעי להו ,בלשמו ושלא לשמו, אי חשיבא עקירא.

<u>משנה, זבחים א,א,ג</u>
(א) כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, כְּשֵׁרִים, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה. חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחַטָּאת. הַפֶּסַח בִּזְמַנּוֹ, וְהַחַטָּאת בְּכָל זְמָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הָאָשָׁם. הַפֶּסַח בִּזְמַנּוֹ, וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם בְּכָל זְמָן. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַחַטָּאת בָּאָה עַל חֵטְא, וְהָאָשָׁם בָּא עַל חֵטְא. מַה חַטָּאת פְּסוּלָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אַף הָאָשָׁם פָּסוּל שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ:
(ג) הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּשַׁחֲרִית בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מַכְשִׁיר כְּאִלּוּ נִשְׁחַט בִּשְׁלִשָּׁה עָשָׂר. בֵּן בְּתֵירָא פּוֹסֵל כְּאִלּוּ נִשְׁחַט בֵּין הָעַרְבָּיִם. אָמַר שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי, מְקֻבָּל אֲנִי מִפִּי שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקֵן בְּיוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה

בַּיְשִׁיבָה, שֶׁכָּל הַזְּבָחִים הַנֶּאֱכָלִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, כְּשֵׁרִים, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבָּעָלִים מִשּׁוּם חוֹבָה, חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחַטָּאת. וְלֹא הוֹסִיף בֶּן עַזַּאי אֶלָּא הָעוֹלָה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

<u>רמב"ם, פיהמ"ש, זבחים א,א</u>
לשם חובה כו' - מה שאמר כשרים ר"ל שנגמרה העבודה לשם הזבח אע"פ ששחט שלא לשמן, כגון ששחט עולה לשם חטאת ואח"כ נודע שהוא קרבן עולה אז הוא מקבל הדם לשם עולה וישלים העבודה לשם עולה אע"פ שהעולה הזאת לא עלתה לבעלים: וממה שאמר לבעלים תבין שאינו מדבר אלא על הקרבנות שיש להן בעלים ידועים אמנם קרבנות הציבור אין פוסלת אותן שחיטה שלא לשמן שכך אמרו רז"ל קרבנות הציבור סכין מושכתן לכמות שהן וסמך הדין הזה לקרבנות יחיד ממה שנאמר מוצא שפתיך תשמור וגו' כאשר נדרת נדבה, וכבר ביארתי לך שהנדר אינו נדבה, ולכן אמר אם כמה שנדרת עשית יהיה נדר ואם לאו נדבה, ר"ל אם שחט לשם זבח ולשם בעלים אז הוא עולה לבעלים משום חובה ויצא ידי נדרו, ואם אירע בשחיטה שינוי כוונה ושחט שלא לשמן או שלא לשם בעלים הרי הוא כשר אלא שהוא נדבה ונשאר עליו הנדר שנדר. וממה שאמר שלא לשמן ראיה שאם שחט סתם שהוא כשר ועלה לבעלים, ובא הכתוב בפסח ואמר ועשית פסח ואמר בפירוש שיהיו כל עשיותיו לשם פסח, ועוד בא כתוב אחר ואמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' שיהא זביחה לשם פסח, ושני הכתובים האלה אחד לשלא לשמן שהוא פסול והכתוב האחר לשלא לשם בעלים. ונאמר בחטאת ושחט אותה לחטאת שתהא שחיטה לשם חטאת, וכן אמר ולקח הכהן מדם החטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא ראיה שהוא צריך קבלה לשמה וזריקה לשמה, ולכן אם נשחטה שלא לשמה או שלא לשם בעלים פסולה שנאמר וכפר עליו הכהן עליו ולא על חבירו. וצריך שתדע מה שאמר ושחט אותה לחטאת לשם אותו החטאת. ודע שאם שחט החטאת לשום חולין כשירה ולא עלתה לבעלים אבל תפסל אם נשחטה לשם קדשים אחרים. וזהו מה שאמר ולא יחללו את קדשי בני ישראל, קדשים מחללים קדשים ואין חולין מחללין קדשים. וזמנו של פסח הוא יום י"ד בניסן אבל אם ישחט ביום אחר שאינו יום י"ד ושחטו לשמו פסול ושלא לשמו כשר. וזה מבואר וכבר שם נזכר בפסחים. ורבי אליעזר מביא ראיה ממה שנאמר כחטאת כאשם, ואינו כן בענין זה לפי שלא מצינו באשם מיעוט כמו שמצינו בחטאת ושחט אותה לחטאת, ואע"פ שנאמר באשם אשם הוא לא נאמר בשעת שחיטה כמו שנאמר בחטאת אבל נאמר בו אחר גמר הקטרת אימורים. ואין הלכה כר"א:

<u>ירושלמי פסחים פ"ה ה"ב</u>
מנין שהוא צריך לשוחטו לשמו ר' בא בשם רב (שמות יב) ואמרתם זבח פסח הוא לומר אם שחטו לשם פסח הרי הוא פסח ואם לאו אינו פסח. שאר כל מעשיו מנין (דברים טז) ועשית פסח שיהו כל מעשיו לשם פסח מעתה אפילו הקטר אימורין ת"ל זבח מה זביחה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה. חטאת מניין (ויקרא ד) ושחט אותה לחטאת ושאר כל מעשיו מנין (ויקרא יד) ועשה את האחד חטאת. מעתה אפילו הקטר אימורין ת"ל ושחט מה שחיטה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה. חטאת לשם בעלים מנין א"ר ירמיה (שם) ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו. א"ל ר' יוסי מעתה אפילו הקטר אימורין ת"ל וכפר מה זריקה מיוחדת שהיא מעכבת את הכפרה יצאו הקטר אימורין שאינן מעכבין את הכפרה. פסח לשם בעלים מנין ודין הוא מה אם החטאת שאין מחשבת ערלים וטמאים פוסלין בה צריכה שתהא לשם בעלים פסח שמחשבת ערלים וטמאים פוסלין בו אינו דין שיהא צריך לשם בעלים לא אם אמרת בחטאת שהיא קדש קדשים תאמר בפסח שהוא קדשים קלין. א"ר יוסה ולא מחשבה למדת התורה ריבה מחשבה בפסח יותר מן החטאת.

<u>רמב"ם, הל' פסולי המוקדשין פרק טו, הל' יא'</u>
הפסח ששחטו במחשבת שינוי השם בין ששינה שמו לשם זבח אחר בין ששינהו לשם חולין פסול שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' במה דברים אמורים ששחטו בזמנו שהוא יום ארבעה עשר בניסן אפילו שחטו בשחרית במחשבת שינוי השם פסול אבל אם שחטו שלא בזמנו במחשבה שלא לשמו כשר שלא לשם בעליו נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו ופסול. [השגת הראב"ד - בד"א ששחטו בזמנו א"א זהו כבן בתירא ור' יהושע מכשיר]:

<u>אור שמח הלכות פסולי המוקדשין פרק טו, הלכה יא</u>

הפסח ששחטו כו', בין ששינהו לשם חולין פסול, שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לד':

הנה הסברא נכונה, דבשחיטה אשכחן לשם חולין, דלא שייך בשאר עבודות, דליתנהו בחולין, דלאו בני קבלת הדם ושאר עבודות נינהו, רק שחיטה איכא בחולין דמתרת לאכילה, [ומה"ט פירשו בתוס' (יומא מ"ב ע"א ד"ה שחיטה) שחיטה לאו עבודה] וא"כ בקרבנות דעיקרן לצורך עבודות גבוה הוי, שפיר אמר דכיון דרחוק הייחס בין הקרבנות לחולין, דבחולין השחיטה הוא לאכילה בלבד, להתיר מידי נבילה ואבר מן החי, לכן לא אתי מחריב בה, דרק קדשים מחללין קדשים, הואיל וקרוב הייחס אצלם, לכן מפסיד צורת הקרבן, אבל לא חולין, דרחוק ייחס השחיטה, דכאן בא להתיר לאכילה, וכאן עיקרו צורך גבוה, ולכן אם כי לא עלה לבעלים לחובה בכ"ז להפסיד צורת הקרבן לא מצי, וזה בחטאת, דעיקרו אינו בא רק לכפר, ולזריקת דמו לגבוה, והאכילה בו ענין טפל ואינו עיקר כלל, אבל פסח שכן הוא נשתנה מכל קרבנות שבתורה שעיקרו אינו אלא לאכילה, שלא בא מתחלתו אלא לאכילה (לשון המשנה פ"ז דפסחים (ע"ו ע"ב)) ולכן נאכל כשהוא בא בטומאה, ואם נטמא הבשר אינו זורק הדם, ואם שחטו שלא לאוכליו פסול, וכיון דאצלו האכילה הוי עיקר כמו הזריקה א"כ כי שחט לשם חולין הוי בת מינה ומחריב בה, שמפסיד צורת הקרבן, דייחס חולין ששחיטה בהו רק לאכילה קרוב מאוד לייחס השחיטה בפסח, שמועיל שיאכל לבעליו, שזה מעיקרי צורך צורת הפסח, וזה סברא נכונה. ומצאנו במכילתא (בא י"א) ושחטו הפסח, מצוה שישחטנו לשמו, אבל שחטו שלא לשמו עבר על מצוה, שומע אני יוכשר, ת"ל משכו וקחו לכם, שינה עליו הכתוב לפסול, וכפי הנראה דהכי פירושו, דשומע אני יוכשר, אבל לא עלה לשם חובה כמו כל הקדשים, ת"ל וקחו לכם, שיהא מועיל לחובתכם, למה שאתם מחוייבין לעשות פסח לפטור אתכם מן החיוב הזה, אבל כי לא עלה לשם חובה תו אינו כשר, והוא פסול, שלא הכשירה תורה בפסח רק שיהא עולה לחובתו, ולפ"ז מוכח דשחטו לשם חולין פסול, כמו שנתבאר, ומש"כ רבינו לקמן בהלכות קרבן פסח פ"ב (ה"ו) שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר, ואין אדם יוצא בו י"ח, כבר הוכחתי שם דהוא ט"ס, והעיקר כמו הגירסא בש"ס (פסחים עח, ב) ואדם יוצא בו י"ח, ולא מצאנו שהפסח יהא כשר ולא יצא בו י"ח. ועיין תו"י יומא (דף (נ') [נ"ב] ע"א ד"ה ונוקמה) גבי תמורת פסח, וכמה פליגי עליה, ובתוס' זבחים (דף ל"ז ע"ב ד"ה שמעתי) בצ"ע. ולפ"ז נתבאר טעם רבינו בהא דפוסל אם שחטו לשם חולין, ופשוט, כיון דלא חל עליו מחיים שם מותר פסח, דביה גלי קרא דהוי שלמים, ונאכל לכל אדם ובעי סמיכה ונסכים, רק דעל ידי שנשחט לשם חולין הוא אינו עולה לחובת הבעלים, וא"כ נשאר פסח, והבעלים צריך להמנות על פסח אחר, א"כ הוי פסח שנשחט בלא אוכלין, דאיהו אינו יכול להמנות על שני פסחים, אבל בחטאת כהנים אכלו ליה. ויעוין ירושלמי פרק האיש מקדש (קידושין פ"ב ה"ו) בהפריש שני חטאות ושחטן דאסורות באכילה, ובפסח לא כיפר, שאין הפסח בא אלא לאכילת בשר, ודלא כר' נתן, יעו"ש, וכאן אפילו לר' נתן פסול מהך דרשא דמכילתא, ודוק:

<u>רש"ר הירש דברים פרק טז, פס' ב'</u>

נראה ממשמע לשון הפסוק שלנו שמושג הפסח איננו כולל רק את קרבן הפסח - הבא רק מן הצאן - אלא הוא כולל גם קרבן הבא מן הצאן והבקר כאחד, וכבר אמרנו לעיל, שלמדו מכאן בפסחים סט ע"ב ובזבחים ט ע"א: "וזבחת פסח וגו' והלא אין פסח בא אלא מן הכבשים ומן העזים? אלא מכאן למותר הפסח שיהא לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר, ומאי ניהו? שלמים". הרי זו ההלכה שנזכרה כבר בפי' ויקרא ג, ו, ש"מותר הפסח קרב שלמים": קרבן פסח שלא היה אפשר להקריב אותו בזמנו, מפני שהיה אבוד או כבר עברה שנתו, מקריבים אותו לשלמים ודינו כדין שלמים לכל דבר. כבר אמרנו שם שקרבן השלמים הוא הקרבן של אושר המשפחה לפני ה', והוא הקרבן היהודי המובהק שיסודו הונח בקרבן הפסח, ולפיכך כל השלמים של כל השנה יכולים להיות נתפסים כהמשך לקרבן הפסח. חגיגה עצמה איננה אלא קרבן שלמים שרעיון החג גרמו. ועל פי ההלכה הזאת יתבהר יפה לשון הפסוק שלנו: "וזבחת פסח וגו' צאן ובקר". השלמים מרחיבים את גבול הפסח או באים במקומו; בשעת הצורך יש להרחיב את הפסח על ידי שלמי חגיגה ופסח שלא הקריבו אותו בזמנו קרב שלמים. שתי ההלכות האלה נובעות מהמשמעות האופיינית של הפסח, שהוא הבניין הראשון של בתי ישראל לפני ה' (ראה פי' שמות יב, ג ואילך). מכאן גם ההלכה של המשנה הראשונה בזבחים: "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת, הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן". שלא בזמנו - מחוץ לזמן ההקרבה בארבעה עשר בניסן בין הערביים - קרבן הפסח הוא שלמים והוא כלול אפוא עם אותו סוג של קרבנות שהם כשרים שלא לשמן, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. שונה הדבר ברגע ההיסטורי הנתון, שישראל זכו בו לבניין

משפחותיהם על ידי השתעבדות מוחלטת לה'; השתעבדות זו באה לידי ביטוי בפסח הראשון והיא חוזרת ובאה לידי ביטוי מדי שנה בשנה ביום ארבעה עשר בניסן בין הערביים; באותה שעה אופי ה"חובה" הוא מהותי לקרבן, ולפיכך אם אין הקרבן יכול לעלות לחובה, אין הוא יכול להיות קרבן כלל, ומבחינה זו הרי הוא דומה לחטאת בכל זמן (ראה פי' ויקרא ד, כד).